

Класифікація теоретико-методичних основ фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів

Чопик Т.В.

Хмельницький національний університет

Анотація:

Розглянуто проблему фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах. На теоретичному рівні проаналізовано стан розв'язання проблеми фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів.

Систематизовано зміст теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів. Виявлено, що система формування знань базується на логічно зв'язаних розділах загальної характеристики професійної діяльності майбутнього тренера-викладача та особливостях змісту виробничих функцій, а також обґрунтуванні типових завдань діяльності майбутніх тренерів-викладачів, визначенні та розвитку професійних компетенцій майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, а також перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності. Пропонована класифікація відрізняється від попередніх робіт визначенням професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, уточненням розділів характеристики професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів та перспективами розвитку спорту.

Чопик Т.В. Классификация теоретико-методических основ профессиональной подготовки будущих тренеров-преподавателей. Рассмотрена проблема профессиональной подготовки будущих тренеров-преподавателей в высших учебных заведениях. Теоретически проанализировано состояние проблемы профессиональной подготовки будущих тренеров-преподавателей. Систематизировано содержание теоретико-методических основ профессиональной подготовки будущих тренеров-преподавателей. Выявлено, что система формирования знаний основана на логически связанных разделах общей характеристики профессиональной деятельности будущего тренера-преподавателя и особенностях содержания производственных функций. Также на обосновании типовых задач деятельности будущих тренеров-преподавателей, определении и развития профессиональных компетенций будущих тренеров-преподавателей в процессе профессиональной подготовки. Кроме того также перспективах развития спорта, как будущей профессиональной деятельности. Предлагаемая классификация отличается от предыдущих работ определением профессиональной компетентности будущих тренеров-преподавателей в процессе профессиональной подготовки, уточнением разделов характеристики профессиональной деятельности будущих тренеров-преподавателей и перспективами развития спорта.

Chopyk T.V. Classification of theoretical and methodological foundations of training future coaches. The problem of training future trainers and teachers in higher education institutions is considered. Theoretically analyzed the problem of training future coaches. Systematized content of theoretical and methodological foundations of training future coaches. It was revealed that the system of knowledge creation is based on logically related topics of general characteristics of the professional activity of the future coaches and features of the content of the production functions. Also on the justification of typical tasks of future coaches, definition and development of professional competencies of future coaches during training. In addition, also the prospects for the development of sport as a future profession. The proposed classification is different from previous work defining the future of professional competence of trainers and teachers in the process of training, clarifying sections of future performance professional coaches and prospects of the development of sports.

Ключові слова:

професійна, тренер-викладач, фахівці, програми, освіта, діяльність.

профессиональная, тренер-преподаватель, специалисты, программы, образование, деятельность.

professional, coach and teacher, professionals, programs, education, activities.

Вступ.

Сучасна система професійної підготовки в Україні спрямовує на якісну професійну підготовку тренерів-викладачів. В той же час система професійної освіти передбачає реформування і удосконалення системи фахової підготовки фахівців галузі фізичної культури, спорту та здоров'я людини. В свою чергу інтеграція структури і змісту навчального процесу до Європейської системи освіти у вищих навчальних закладах визначає та систематизує основні напрями викладання дисциплін, що вимагає адаптування блоку дисциплін професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів до сучасних умов.

Актуальність теми підкреслюється відсутністю єдиних стандартів викладання профільюючих дисциплін майбутніх фахівців з фізичної культури, спорту та здоров'я людини у вищих навчальних закладах. Кількість аудиторних годин навчальних планів підготовки майбутніх тренерів-викладачів, які є різними у вищих навчальних закладах суперечить єдиним Європейським стандартам Болонського процесу, що, в свою чергу, ускладнює становлення майбутнього тренера-викладача.

Аналіз наукової, навчально-методичної літератури свідчить про недостатньо розроблену науково-

методичну базу професійної підготовки тренера-викладача, деякі матеріали фрагментарні і розкривають тільки загальні положення.

Отже, вирішення завдань фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів на основі класифікації

теоретико-методичних основ зумовлена низкою суперечностей між: значним попитом суспільства у кваліфікованих тренерів-викладачів, інтенсивним розвитком та комерціалізацією спорту вищих досягнень, необхідністю професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах і відсутністю науково-обґрунтованих теоретичних, методичних засад її забезпечення, орієнтацією сучасної педагогічної науки і практики на впровадження нових моделей професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів і традиційними умовами, формами і методами такої підготовки.

Професійній підготовці фахівців з фізичного виховання присвячена низка робіт (Ю. Шкретій, 1996-2005), питання теоретико-методичних основ професійної підготовки з фізичного виховання і спорту розглянуто у працях (Б. Шиян, 1997; Л. Сущенко, 2003; О. Тимошенко, 2009), теоретичні основи компетентного підходу що до підготовки вчителя фізичної культури (І. Омеляненко, 2006), формування професійно-педагогічної готовності (Л. Демінська, 2004) та ін.

Автори наукових робіт [1, 2, 4-10] також вважають, що основу парадигми професійного становлення тренера-викладача становить його попередній досвід багаторічної тренувальної і змагальної діяльності, цей період вони позначають як ранню професіоналізацію.

Система професійної підготовки тренера-викладача, стверджує О. Демінський, базується на великому емпіричному матеріалі багаторічних занять спортом; на наукових дослідженнях в області теорії спортивного тренування; на системі наукового та передового тренерського досвіду. Система підготовки спортсменів являє собою приклад самоорганізації і саморегуляції, в більшості випадків виступає як високоєфективна система. Незважаючи на багатий досвід в питаннях підготовки тренерів, на сьогоднішній день існує чимало можливостей для подальшого розвитку процесу професійної підготовки тренерів-викладачів [3].

Науково-дослідною роботою, базовою для підготовки та подання обґрунтування є «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (2009 – 2014 рр.), шифр роботи Н2 – 2009, державний реєстраційний номер 09 U 0002. Затверджено вченою радою Хмельницького національного університету 29.09.09. Індекс УДК 37.015.

Мета, завдання роботи, матеріал і методи.

Мета роботи – класифікувати теоретико-методичні основи фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів.

Завдання дослідження:

- Провести аналіз навчальних планів напряму підготовки «Спорт», психолого-педагогічної літератури, літератури з фізичної культури і спорту, інформації з мережі Інтернет, щодо стану професійної підготовки майбутніх фахівців олімпійського та професійного спорту у вищих навчальних закладах.
- Вивчити існуючі підходи до формування програм фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів.
- Обґрунтувати класифікацію теоретико-методичних основ фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів

Методи дослідження: аналіз, синтез, узагальнення даних літературних джерел.

Результати дослідження.

Згідно наукових цілей класифіковано зміст теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів (табл. 1.), де система формування знань базується на логічно зв'язаних розділах загальної характеристики професійної діяльності майбутнього тренера-викладача та особливостях змісту виробничих функцій, обґрунтуванні типових завдань діяльності майбутніх тренерів-викладачів, визначенні професійних компетенцій майбутніх тренерів-викладачів, розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, а також перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності.

Пропонована класифікація відрізняється від попередніх робіт визначенням професійної компетентнос-

ті майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, уточненням розділів характеристики професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів та перспективами розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності.

Теоретико-методичні основи (ТМО) професійної підготовки відіграють важливу роль у процесі фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів. Теоретико-методичні основи до тренерсько-викладацької діяльності є додатковим спецкурсом, який студенти вивчають протягом всього періоду навчання у вищому навчальному закладі. Значний обсяг навчальних занять підкреслює профілююче місце професійно важливого курсу ТМО серед інших попередніх та наступних дисциплін. Обсяг знань з ТМО як кількісної характеристики загальної межі включених в навчальний процес складових частин навчального матеріалу не визначена навчальним планом, а носить допоміжний характер з фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів. Якісну характеристику – зміст знань з ТМО складають сукупності елементів професійно важливих даних.

Основою для успішного розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів є певний обсяг попередніх специфічних знань, які набуті протягом багаторічного циклу навчально-тренувальних занять і змагань з обраного виду спорту, а також в процесі занять з психології спорту, вікової фізіології, загальної теорії олімпійського і професійного спорту, теорії і методики дитячого та юнацького спорту.

Відомо, що в житті сучасного суспільства спорт займає важливе місце, що підтверджено великою популярністю Олімпійських ігор та інших змагань світового рівня.

Особливе значення фахових дисциплін підкреслює Державний іспит, який завершує процес навчання майбутніх тренерів-викладачів.

Під час вивчення циклу фахових дисциплін перед майбутнім тренером-викладачем стоять задачі набуття та закріплення знань по теоретико-методичним основам навчання та тренування дітей різної вікової категорії, вироблення вмінь проведення навчально-тренувальних занять і змагань з виду спорту, формування та вдосконалення практичних навичок та підвищення техніко-тактичної майстерності учнів з виду спорту.

Через те, що знання є перевірений практикою результат відображення дійсності в мисленні студента, навчальні заняття проводять у формі лекцій та практичних занять, а також циклу тренерсько-викладацької практики в дитячо-юнацьких спортивних школах. Нами запропонований експериментальний фактор у вигляді допоміжного інтерактивного курсу «Теоретико-методичне забезпечення професійної підготовки до тренерсько-викладацької діяльності», ключовою формою якого є розвиток професійної компетентності.

Згідно структурної схеми професійної підготовки для формування знань на першому курсі необхідно включити теоретико-методичні основи обраного виду

Класифікація змістової основи професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів

Наукові цілі	Параметри				
	Опис дисциплін		Пояснення явищ		Передбачення процесів
Класифікація розділів програм	Загальна характеристика професійної діяльності майбутнього тренера викладача	Особливості змісту виробничих функцій, типові завдання діяльності майбутніх тренерів викладачів	Професійні компетенції майбутніх тренерів викладачів	Розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів викладачів у процесі фахової підготовки	Перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності
Систематизація підрозділів теоретико-методичних основ	Специфіка професійної діяльності	Особливості професійної діяльності	Основи підготовки в спортивних школах	Зміст навчально-тренувальних занять	Аналіз проблем розвитку спорту
	Матеріально-технічне забезпечення професійної діяльності	Моделювання професійної діяльності	Методи визначення результатів професійної діяльності	Методика проведення занять	Науково-методичне забезпечення діяльності
	Спортивний інвентар, сучасні технічні засоби	Специфіка виконання професійної діяльності	Методика навчання	Теорія тренування у виді спорту	Визначення перспектив розвитку спорту

спорту та техніко-тактичні особливості обраного виду спорту. В другий курс: методику навчання обраному виду спорту. В третій курс: теорію та методику тренування в обраному виді спорту і в четвертий курс – проблеми розвитку та шляхи їх розв'язання в обраному виді спорту (табл. 2., 3.).

На підставі проведеного констатувального етапу експерименту та згідно класифікації розроблено загальний зміст теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів відповідно раціональної структури у вигляді інформаційної бази даних, яка складена на основі аналізу навчальних планів та кваліфікаційних характеристик підготовки бакалаврів з фізичної культури та спорту у ВЗО.

Функція бази – науково-методичне забезпечення професійної підготовки і фахових дисциплін «Теорія і методика дитячого та юнацького спорту», «Олімпійський та професійний спорт», «Спортивно-педагогічне удосконалення» для студентів вищих навчальних закладів освіти.

Викладання вказаних дисциплін є одним з пріоритетних елементів навчання студентів до тренерсько-викладацької діяльності галузі «Фізичне виховання спорт і здоров'я людини» і є складовою частиною змісту освіти майбутніх тренерів-викладачів.

В програмну базу закладені теоретико-методичні основи професійної підготовки майбутніх тренерів-

викладачів – систематизування об'єктивного матеріалу про виконання майбутньої професійної діяльності, методи здобуття нових даних у сфері спорту і перетворення їх у результат – додаток до суми знань, які лежать в основі професійної діяльності.

Висновки.

Аналіз літературних джерел показав, що основні погляди науковців у вирішенні проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі «Фізичне виховання, спорт та здоров'я людини» характеризують необхідність систематизації фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів у вищих навчальних закладах і недостатність науково-обґрунтованих теоретичних, методичних засад її забезпечення, орієнтацію сучасної педагогічної науки і практики на впровадження нових моделей професійної підготовки майбутніх тренерів-викладачів та умовами, формами і методами такої підготовки.

Класифіковано теоретико-методичні основи до тренерсько-викладацької діяльності, як науково обґрунтована підсистема методично оформленого навчального матеріалу, що є складовою змісту освіти і відображається у електронній системі навчання MOODLE Хмельницького національного університету, також у навчальних посібниках, методичних матеріалах.

Визначено зміст теоретико-методичних основ професійної підготовки майбутніх тренерів-

Таблиця 2

Орієнтовний розподіл годин по розділах курсу

№	Розділи курсу	Кількість годин по роках навчання				Види контролю по семестрах			
		1	2	3	4	З	I	ТР	ДІ
1	Загальна характеристика професійної діяльності майбутнього тренера-викладача.	24				1			4
2	Особливості змісту виробничих функцій, типові завдання діяльності майбутніх тренерів-викладачів.		24			2			4
3	Професійні компетенції майбутніх тренерів-викладачів.			24		3			4
4	Розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки.			73			4	3	4
5	Перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності.				73	3		4	4

Примітка: З – залік;
 І – іспит;
 ТР – творча робота;
 ДІ – державний іспит.

Всього на курс відведено 218 год.

Таблиця 3

Орієнтовний розподіл програмного матеріалу

Кількість годин						
Розділи і теми		Загалом	Лекції	Семінарські	Методичні	Практичні
1	Загальна характеристика професійної діяльності майбутнього тренера-викладача.	24	6	6	6	6
1.1	Специфіка професійної діяльності	8	2	2	2	2
1.2	Матеріально-технічне забезпечення професійної діяльності.	8	2	2	2	2
1.3	Спортивний інвентар, сучасні технічні засоби.	8	2	2	2	2
2	Особливості змісту виробничих функцій, типові завдання діяльності майбутніх тренерів-викладачів.	24	6	6	6	6
2.1	Особливості професійної діяльності.	8	2	2	2	2
2.2	Моделювання професійної діяльності.	8	2	2	2	2
2.3	Специфіка виконання професійної діяльності.	8	2	2	2	2
3	Професійні компетенції майбутніх тренерів-викладачів.	24	6	6	6	6
3.1	Основи підготовки в спортивних школах.	8	2	2	2	2
3.2	Методи визначення результатів професійної діяльності.	8	2	2	2	2
3.3	Методика навчання.	8	2	2	2	2
4	Розвиток професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки.	73	18	18	18	19
4.1	Зміст навчально-тренувальних занять.	24	6	6	6	6
4.2	Методика проведення занять.	24	6	6	6	6
4.3	Теорія тренування у виді спорту.	25	6	6	6	7
5	Перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності.	73	18	18	18	19
5.1	Аналіз проблем розвитку спорту.	24	6	6	6	6
5.2	Науково-методичне забезпечення діяльності.	24	6	6	6	6
5.3	Визначення перспектив розвитку спорту.	25	6	6	6	7

викладачів, де система формування знань базується на логічно зв'язаних розділах загальної характеристики професійної діяльності майбутнього тренера-викладача та особливостях змісту виробничих функцій, обґрунтуванні типових завдань діяльності майбутніх тренерів-викладачів, визначенні професійних компетенцій майбутніх тренерів-викладачів, розвитку професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, а також перспективи розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності. Пропонована класифікація відрізняється від попередніх робіт

визначенням професійної компетентності майбутніх тренерів-викладачів у процесі фахової підготовки, уточненням розділів характеристики професійної діяльності майбутніх тренерів-викладачів та перспективами розвитку спорту, як майбутньої професійної діяльності.

Перспективи подальших досліджень за напрямом удосконалення організаційно-педагогічних аспектів професійної підготовки у вищому навчальному закладі можуть бути пов'язані з пошуком новітніх методик професійного становлення майбутніх тренерів-викладачів.

Література

1. Бабушкин Г.Д. Актуальные проблемы профессионального становления и воспитания специалистов по физической культуре и спорту // Теория и практика физической культуры. – 1991. – №7. – С. 11 – 15.
2. Волянюк Н.Ю. Профессиональное развитие спортивного педагога как субъекта деятельности // Теоретичні і прикладні проблеми психології та педагогіки: Збірник наукових праць. – Луганськ, Східноукраїнський національний університет ім. Володимира Даля. – 2002. – №2(4). – С. 271 – 274.
3. Демінський О.Ц. Дидактичні основи оптимізації спортивного тренування / Монографія. – К., Вища школа. – 2001. – 238 с.
4. Павлюк С.О. Аналіз професійної підготовки майбутніх фахівців з олімпійського та професійного спорту у вищих навчальних закладах / С. Павлюк, Т. Чопик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наукових праць [ред. проф. С.С.Єрмакова]. – Харків. – 2012. – №2. – С. 92 – 95.
5. Dror Y. Systematic Partnership of University Level Schools of Teacher Training for Improvement and Change in the Field // Westminster Studies in Education, 1997. – vol. 20(1). – pp. 55–63.
6. Johnson U., Andersson K., Fallby J. Sport psychology consulting among Swedish premier soccer coaches. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2011, vol.9(4), pp. 308–322. doi:10.1080/1612197X.2011.623455.
7. Lorimer R. The Development of Empathic Accuracy in Sports Coaches. *Journal of Sport Psychology in Action*. 2013, vol.4(1), pp. 26–33. doi:10.1080/21520704.2012.706696.
8. Podlog L., Dionigi R. Coach strategies for addressing psychosocial challenges during the return to sport from injury. *Journal of Sports Sciences*. 2010, vol.28(11), pp. 1197–1208. doi:10.1080/02640414.2010.487873.
9. Szark-Eckardt Mirosława, Golebiewski Piotr, Cieslicka Mirosława, Stankiewicz Blazej. The assertiveness of people who practice karate. *Physical Education of Students*. 2012, vol.4, pp. 150-158.
10. Unruh N., Unruh S., Scantling E. Certified Athletic Trainers as Certified Teachers. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 2008, vol. 79(8), pp. 31–51.

References:

1. Babushkin G.D. *Teoriia i praktika fizicheskoy kul'tury* [Theory and practice of physical culture], 1991, vol.7, pp. 11 – 15.
2. Volianiuk N.Iu. *Teoretichni i prikladni problemi psikhologiyi ta pedagogiyi* [Theoretical and applied problems of psychology and pedagogy], 2002, vol. №2(4), pp. 271 – 274.
3. Demins'kij O.C. *Didaktichni osnovi optimizaciyi sportivnogo trenuvannya* [Teaching the basics of optimization of sports training], Kiev, High School, 2001, 238 p.
4. Pavliuk E.I., Chopik T. *Pedagogika, psihologia ta mediko-biologichni problemi fizicnogo viovanna i sportu* [Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports], 2012, vol.2, pp. 92 – 95.
5. Dror Y. Systematic Partnership of University Level Schools of Teacher Training for Improvement and Change in the Field. *Westminster Studies in Education*, 1997, vol. 20(1), pp. 55–63.
6. Johnson U., Andersson K., Fallby J. Sport psychology consulting among Swedish premier soccer coaches. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*. 2011, vol.9(4), pp. 308–322. doi:10.1080/1612197X.2011.623455.
7. Lorimer R. The Development of Empathic Accuracy in Sports Coaches. *Journal of Sport Psychology in Action*. 2013, vol.4(1), pp. 26–33. doi:10.1080/21520704.2012.706696.
8. Podlog L., Dionigi R. Coach strategies for addressing psychosocial challenges during the return to sport from injury. *Journal of Sports Sciences*. 2010, vol.28(11), pp. 1197–1208. doi:10.1080/02640414.2010.487873.
9. Szark-Eckardt Mirosława, Golebiewski Piotr, Cieslicka Mirosława, Stankiewicz Blazej. The assertiveness of people who practice karate. *Physical Education of Students*. 2012, vol.4, pp. 150-158.
10. Unruh N., Unruh S., Scantling E. Certified Athletic Trainers as Certified Teachers. *Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 2008, vol. 79(8), pp. 31–51.

Информация об авторах:

Чопик Татьяна Викторовна: ev_pavluk@mail.ru; Хмельницкий национальный университет; ул. Институтская, 11, г.Хмельницкий, 29016, Украина.

Information about the authors:

Chopyk T.V.: ev_pavluk@mail.ru; Khmelnytsky National University; Institutstskaya str. 11, Khmelnytsky, 29016, Ukraine.

Цитуйте эту статью как: Чопик Т.В. Класифікація теоретико-методичних основ фахової підготовки майбутніх тренерів-викладачів // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2013. – № 6 – С. 59-63. doi:10.6084/m9.figshare.714941

Cite this article as: Chopyk T.V. Classification of theoretical and methodological foundations of training future coaches. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 2013, vol.6, pp. 59-63. doi:10.6084/m9.figshare.714941

Электронная версия этой статьи является полной и может быть найдена на сайте: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive.html>

The electronic version of this article is the complete one and can be found online at: <http://www.sportpedagogy.org.ua/html/arhive-e.html>

Эта статья Открытого Доступа распространяется под терминами Creative Commons Attribution License, которая разрешает неограниченное использование, распространение и копирование любыми средствами, обеспечивающими должное цитирование этой оригинальной статьи (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.ru>).

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited (<http://creativecommons.org/licenses/by/3.0/deed.en>).

Дата поступления в редакцию: 27.04.2013 г.
Опубликовано: 30.06.2013 г.

Received: 27.04.2013
Published: 30.06.2013